

Een onveilig klimaat

ONDERZOEK BEDREIGINGEN VAN VROUWELIJKE JOURNALISTEN

Met medewerking van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, Stichting Vrouw & Media, de Vereniging van Onderzoeksjournalisten en het Genootschap van Hoofredacteuren

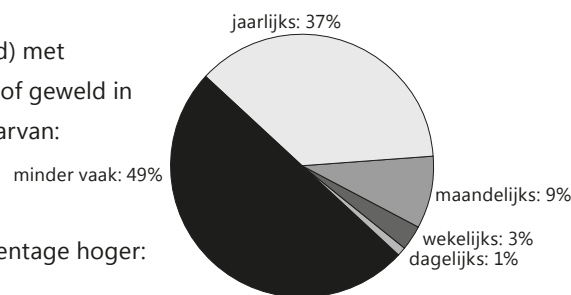
Dr. M.W.A. Odekerken & L.E. Das, MA

3 mei 2019

Resultaten

Frequentie

50% heeft te maken (gehad) met bedreigingen, intimidaties of geweld in het kader van het werk waarvan:

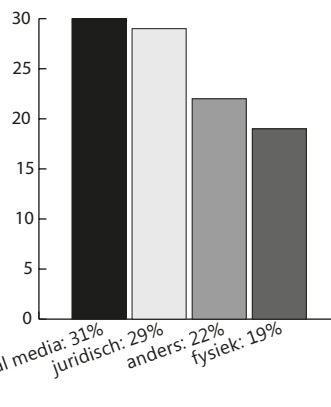

Waarschijnlijk ligt het percentage hoger: 'Subtiele' vormen
Hoge tolerantiegrens

"Helaas zijn vrouwen het geweld om geconfronteerd te worden met hun sekse. Helaas zijn vrouwen gewend om seksueel getinte opmerkingen te verduren, ook gewoon op de werkvloer. Helaas zijn we het geweld en vergeten we soms dat het niet kan, dat het niet hoort en dat het te ver gaat."

Aard van de bedreigingen

- Seksistisch en racistisch
- Veelal op de persoon/het vrouw-zijn gericht (niet op de inhoud)
- Intimidatie op de werkvloer

"We rijden je kinderen aan, we steken je huis in brand."

"Anonieme dreigtelefoontjes, dreigbrieven."

"Ik doe jou dit aan, iemand zou jou dit aan moeten doen, je bent dit, je bent dat."

"Vrouwen worden extra gepakt, dan zijn ze weer een bitch of dan is het hysterisch. Een vrouw kun je veel makkelijker van zulke dingen beschuldigen."

"Los van externe bedreigingen; Onbelicht is ook de (seksuele) intimidatie op de redactievloer door eigen collega's."

Daders (top 5)

- 1 'Gewone' burgers
- 2 Aanhangers van politieke partijen
- 3 Bedrijfsleven
- 4 Personen met verward gedrag
- 5 Criminelen/onderwereld

De groep daders is heel divers. Opvallend is dat bij de casestudie veelal collega/concullega-journalisten worden genoemd.

"Ook van collega's heb ik dat ze online ook vooral nare dingen over mij zeggen. Soms moet het kunnen, het hoort bij het debat, het gaat vaak te ver, dat je een mikpunt wordt."

"Dat je een meisje bent, dat je te veel bent, wie denk je wel dat je bent. Als iemand leidinggevende is, die kunnen hun positie gebruiken. Ik ben editor, ik werk hier al zo lang, toen zei ik wel dat kan me niks schelen. Dat is machtsmisbruik. Dat is wel erg heftig. Ik heb wel het idee dat het erger is geworden. Dat alles op scherp staat, het komt meer naar boven, het wordt lelijker."

Kwetsbare slachtoffers

- Freelancers
- Met een migratieachtergrond
- Moeder (met kind)
- Opvallend uiterlijk/verschijning
- Jong & (nog) weinig ervaring
- Afwijken van de norm (kritisch, andere mening)
- Publiek persoon (gerenommeerd journaliste, BN-er)
- Schrijven over onderwerpen zoals misdaad, politiek en overheid, oorlog en veiligheid

"Vooral bedreigingen aan het adres van vrouwen van kleur zijn zorgwekkend, aangezien zij al ondervertegenwoordigd zijn in de media."

"Met name mensen in mijn journalistieke kennissenkring die een kleurtje hebben of een hoofddoek dragen hebben geregeld last van bedreigingen of in ieder geval verbaal geweld. Of zij ook daadwerkelijk fysiek worden bedreigd weet ik niet. Het is niet iets waar zij graag over praten, heb ik het idee. Of het een taboe is of dat het wellicht onveilig is om erover te praten, weet ik ook niet."

Factoren die aanzetten tot bedreigingen (top 5)

- 1 Onderwerp (21%)
- 2 Invalshoek van het nieuws/manier van vertellen (13%)
- 3 Geslacht (12%)
- 4 Afnemend vertrouwen in de journalistiek (7%)
- 5 Uiterlijk (6%)

Impact van de bedreigingen is fors

- Mentale schade (stress, angst, slapeloosheid etc.)
- Tijd, geld en energie
- Onbevangenheid is weg
- Beperkt werkplezier
- Extra voorzichtigheid
- Angst voor represailles

"Ik vraag het me af of het me allemaal wel waard is, het is vermoeiend, boos maakt verdrietig. Waarom me zo moeten voelen met betrekking tot mijn werk?"

"Energie gaat zitten niet in het werk, maar in het opvangen van andermans emoties. Je wordt bijna een soort prullenbak."

"Ik heb dat zelf ook gemerkt in bijvoorbeeld de columns die ik schreef, bepaalde onderwerpen vond ik moeilijk om aan te snijden uit angst voor represailles. Die angst is dan meer gericht op mijn gezin dan op mijzelf."

Sommigen worden juist strijdbaarder

"Volgens mij ben ik juist harder geworden, stilliger geworden. Dat ik nu nog meer de urgentie voel, om dingen te schrijven, te doen of te schrijven. Door de heftigheid ervan."

Consequenties voor de persvrijheid

- **(On)bewust toepassen van zelfcensuur**
  - 35%** geeft in de online enquête aan niets te hebben veranderd aan de manier waarop gewerkt wordt, maar bij de open antwoorden signalen van zelfcensuur (in verschillende stadia van het journalistieke werkproces)
  - 18%** begint niet meer aan bepaalde soorten onderwerpen
  - 17%** overweegt sommige invalshoeken niet meer waarover geschreven wordt
  - 23%** mijdt sommige locaties/wijken/evenementen/groepen
  - 12%** heeft het werk (zoals reportage/artikel/interview) wel eens vroegtijdig afgebroken
  - 31%** let beter op dat ze verschillende mensen en perspectieven in hun journalistieke verhaal opnemen

"Ik laat soms uittreuen citaten checken, ook als dat vanwege de feitelijkheid niet strikt noodzakelijk is, uit angst voor negatieve reacties achteraf. Ook heb ik in een tekst weleens op verzoek van geïnterviewde personen meer veranderd dan eigenlijk goed was geweest."

- 15% laat bepaalde informatie bewust weg
- 14% past berichtgeving (toon/genre/informatie) aan uit angst voor bedreigingen of geweld
- 27% is wel eens bang om bepaald nieuws naar buiten te brengen
- 21% heeft haar naam van de aftiteling gehaald/ik heb anoniem gepubliceerd
- 32% heeft de neiging zich niet meer op sociale media te uiten
- 8% heeft zich ook daadwerkelijk afgemeld voor social media of hun Twitter/Facebook/Instagram profiel verwijderd

- **Terughoudendheid/voorzichtigheid uit angst**

38% vindt dat er onder vrouwelijke journalisten sprake is van enige mate van terughoudendheid/voorzichtigheid uit angst voor bedreigingen, waarvan 53% vindt dat dit de afgelopen jaren is toegenomen en 7% vindt dit sterk toegenomen

- **Automatische zelfbescherming** (bv. twijfel over hoofdcolumniste zijn/terughoudend in publiekelijk optreden)

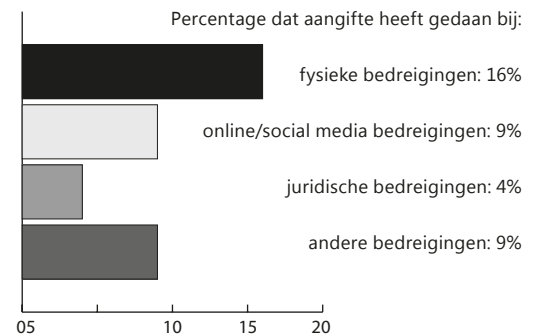
2% heeft ontslag genomen als journalist.

"Ik denk dat intimidaties en bedreigingen ervoor zorgen dat er een automatische zelfbescherming optreedt: niet meer het onderste uit de kan halen, niet te diep graven, niet meer tot het uiterste gaan om de feiten boven water te krijgen. Daardoor wordt journalistieke verslaglegging en de journalistiek in zijn algemeen bedreigd."

70% vindt de bedreigingen een actueel en reëel gevaar voor de persvrijheid

Huidige maatregelen schieten te kort

- Aangiftebereidheid is zeer laag
- In de meeste gevallen wordt geen aangifte gedaan van de bedreiging
- Redenen om geen aangifte te doen (top 5):
  - 1 Niet belangrijk genoeg
  - 2 Gevoel van ongemak bij het maken van een melding
  - 3 Niets mee gedaan zou worden
  - 4 Te veel tijd en moeite
  - 5 (Te) weinig bewijsmateriaal zou zijn
- Bij meest voorkomende soorten bedreigingen is er het minst vaak terugkoppeling of wordt tot vervolging over gegaan
- Het merendeel doet wel melding bij haar leidinggevende/opdrachtgever/medium

"Het aangifte doen was verschrikkelijk. Er gebeurt gewoon zo veel, je moet ook nog je eigen weg erin vinden, je had geen rugdekking, moest ik zelf uitzoeken, was aan mijn lot overgelaten. Er is geen infrastructuur voor."

Beperkingen in de huidige bescherming

• Cultuur binnen de journalistiek

- Ontbreken norm ('part of the job', niet serieus genomen)
- Onveilige werksfeer
- Nauwelijks een open sfeer om over bedreigingen te praten (taboe/angst)
- Weinig erkenning kwetsbaarheid vrouwelijke journalisten (weinig bewustzijn bij m.n. mannelijke collega's)
- Geringe solidariteit binnen beroepsgroep
- Harde wereld (concullega's, jaloezie, presteren, geringe vrijheid)
- Weinig diversiteit (racisme)
- Ongelijke verhouding mannen en vrouwen (weinig vrouwen op hogere posities)

• Slachtoffers zijn te veel op zichzelf aangewezen

- Niet altijd steun vanuit mediaredacties (geringe verantwoordelijkheid)
- Niet altijd voldoende steun vanuit NVJ en politie/justitie
- (Buitenlandse) ambassade geeft niet thuis
- Slachtofferhulp/nazorg ontbreekt

• Omstandigheden/beperkingen

- KvK adresgegevens zijn (waren) bekend
- Fysieke beveiligingsmaatregelen zijn niet waterdicht
- Problemen met bewijslast (m.n. bij social media bedreigingen)

"Er zijn allerlei sluiproutes, er zitten zwakke plekken in de beveiliging, media denken er te luchtig over."

"Het is meer emotioneel bedreigen, je positie wankel maken. Het moet meer erkend worden dat dat heel bedreigend is voor ons vrouwen."

"We komen ook niet voor elkaar op. Want journalisten moeten zo genaamd neutraal zijn. Onbeschoft gedrag kan je toch gewoon aanklaarten? Ik merk heel veel angstzichtigheid onder journalisten. Dat je ergens voor staat."

"Collega's dragen bij aan een klimaat waarin vooral zwarte vrouwen met bedreigingen te maken hebben. Dat doen ze met hitserige journalistiek die niet aan de basisregels van het vak voldoet en die helpt racisme geaccepteerd te maken, waardoor mensen zich vrij voelen vrouwen racistisch en seksistisch te bejegenen. De NVJ zou zich meer tegen slechte journalistiek moeten uitspreken."

"Er wordt heel vaak gezegd je moet je er maar niets van aantrekken. Heel vaak als het gaat om digitale beledigen of bedreigingen. Er wordt bijvoorbeeld gezegd 'het zijn allemaal gekken'."

Meest genoemde zinvolle maatregelen (top 4)

- 1 Cursussen en trainingen (al dan niet specifiek gericht op vrouwen)
- 2 Gesprekken met collega's en leidinggevenden
- 3 Harde(re) aanpak vanuit politie/justitie
- 4 Meer en/of streng(er) toezicht op onlinereacties op professionele sociale media-pagina's

"Het risico van online intimidaties zou een integraal onderdeel moeten zijn van elke redactie: bereid jonge (en ook ervaren) journalisten erop voor, en zorg ervoor dat gevoelige verhalen streng gemonitord worden. Daarnaast zou er vanuit politie en justitie streng tegen opgetreden moeten worden."

Belangrijkste conclusies

- Helpt van vrouwelijke journalisten bedreigd: veelal online en juridisch.
- Bedreigingen vormen een gevoelig gespreksonderwerp onder vrouwelijke journalisten (met een migratieachtergrond).
- Bedreigingen hebben een seksistisch en racistisch karakter, zijn veelal op de persoon/het vrouw-zijn gericht (niet op de inhoud) en intimidatie op de werkvloer is veel voorkomend.
- Bedreigingen hebben (forse) impact op de mentale gesteldheid van vrouwelijke journalisten: ze ondervinden stress, angst en slapeloosheid (trauma, PTSS). Sommigen hebben hierdoor hun werk niet meer kunnen doen (ziektewet) of hebben een carrière switch gemaakt.
- De ernst van bedreigingen van vrouwelijke journalisten wordt nog altijd onvoldoende erkend.
- Bedreigingen hebben concrete gevolgen voor de werkwijze van vrouwelijke journalisten. Ze worden strijdbaarder. Tegelijkertijd is er sprake van angst, voorzichtig en berekenend gedrag.
- Hoewel niet altijd wordt toegegeven aan zelfcensuur zijn de signalen helder dat het zowel bewust als onbewust wordt toegepast. De meerderheid ziet bedreigingen als actueel en reëel gevaar van de persvrijheid en maakt zich zorgen over de toekomst.

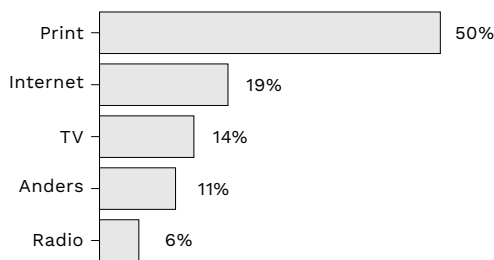
- Vrouwelijke journalisten (over)leven in een onveilig werkklimaat.
- Sommige vrouwelijke journalisten hebben geleerd hun mannetje te staan (coping-afweermechanismen).
- Er ontbreekt een stabiele voedingsbodem voor een goede bescherming (m.n. de cultuur binnen de journalistiek).

Onderzoeksmethoden

- **Kwantitatief:** online enquête onder vrouwelijke journalisten (n=366)
Verspreid via de Nederlandse Vereniging van Journalisten, Stichting Vrouw en Media, het Genootschap van Hoofdredacteuren & de Vereniging van Onderzoeksjournalisten.
Vragen over:
  - Achtergrondkenmerken
  - Bedreigingen (frequentie, aard, daders, slachtoffers, oorzaken, gevolgen en aanpak)
- **Kwalitatief:** casestudie op basis van diepte-interviews met vrouwelijke journalisten die zijn bedreigd in de context van hun werk (n=11)

Onderzoekspopulatie online enquête

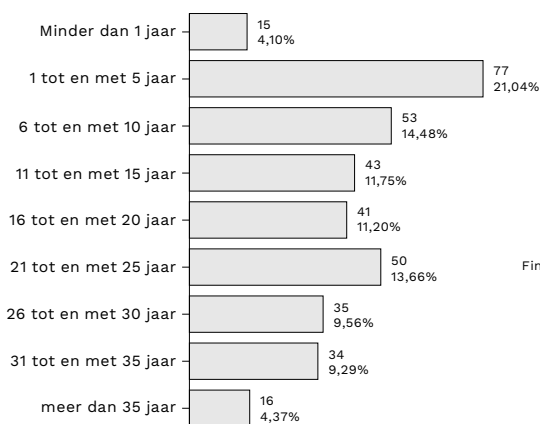
Medium

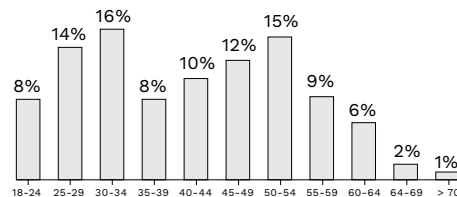
Dienstverband

- 49% heeft een vast contract
- 42% werkt als freelancer
- 9% heeft een tijdelijk contract

Aantal jaren werkervaring

Leeftijd

Achtergrond

- 91% heeft een Nederlandse achtergrond
- 9% heeft (ouders of grootouders met) een migratieachtergrond

Categorie: journalist

